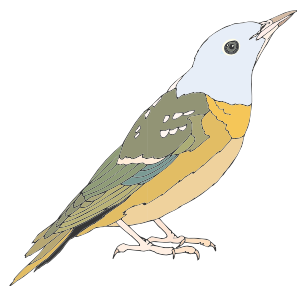

Η ΄ Π Α Ρ Α Γ Ρ Α Φ Ο Σ

Παράγραφος είναι το τμήμα του γραπτού πεζού λόγου που αποτελεί μία νοηματική ενότητα. Εξωτερικά και εσωτερικά γνωρίσματα, δηλαδή γνωρίσματα μορφής και περιεχομένου, διαφοροποιούν κάθε παράγραφο από τις υπόλοιπες. Εξωτερικά η παράγραφος διακρίνεται, αφού ο πρώτος στίχος αρχίζει με την πρώτη λέξη πιο μέσα από τις πρώτες λέξεις των άλλων στίχων, ενώ ο τελευταίος τερματίζει ακανόνιστα· εσωτερικά, γιατί σε κάθε παράγραφο αναπτύσσεται μία επιμέρους ιδέα σε σχέση με την κύρια ιδέα της.

Τα δομικά στοιχεία της παραγράφου -η θεματική περίοδος, τα σχόλια και η κατακλείδα- αντιστοιχούν στον πρόλογο, το κύριο θέμα και τον επίλογο της έκθεσης και υπακούουν στους ίδιους νόμους. Άλλωστε, κάθε παράγραφος αποτελεί οργανικό μέλος του όλου και όλες οι παράγραφοι συναποτελούν την έκθεση. Γι' αυτούς τους λόγους η γνώση της ανάπτυξης μιας παραγράφου είναι βασικός παράγοντας για τη σύνθεση της έκθεσης.

Στα τρία τεύχη της “Νεοελληνικής γλώσσας για το γυμνάσιο” και στα τρία τεύχη της “Έκφρασης-Έκθεσης” για το λύκειο παρουσιάζεται αναλυτικά η θεωρία για την παράγραφο με σχετικές ασκήσεις. Συγκεκριμένα:

1. Για τη δομή της παραγράφου βλέπε:
 - Νεοελληνική γλώσσα για το γυμνάσιο, τ.Α΄
2. Για τους τρόπους ανάπτυξης της παραγράφου βλέπε:
 - Έκφραση-Έκθεση Α΄ Λυκείου (ανάπτυξη με αναλογία)
 - Έκφραση-Έκθεση Β΄ Λυκείου (ανάπτυξη με παραδείγματα, με σύγκριση και αντίθεση, με ορισμό, με διαίρεση)
 - Έκφραση-Έκθεση Γ΄ Λυκείου (συγκεντρωτικά)
3. Για τη συνοχή της παραγράφου βλέπε:
 - Νεοελληνική γλώσσα για το γυμνάσιο, τ.Α΄
 - Έκφραση-Έκθεση Α΄ Λυκείου
 - Έκφραση-Έκθεση Β΄ Λυκείου (συγκεντρωτικά)

1. Στις παρακάτω παραγράφους να σημειώσετε ποιος σκοπός ανταποκρίνεται στις λεπτομέρειές τους.

A. Πράγματι, η τεχνολογία άλλαξε ριζικά τη ζωή μας. Σημαντικότερη όμως είναι η επίδρασή της στη μορφή και στο περιεχόμενο της εργασίας, εφόσον κάθε τεχνική εφεύρεση αποτελεί πάνω απ' όλα εργαλείο, μέσο δράσης. Με τη χρησιμοποίηση των μηχανών απαλλάχτηκε ο άνθρωπος από τη βαναυσότητα της χειρωνακτικής εργασίας, ενώ παράλληλα αυξήθηκε η παραγωγική ικανότητά του. Με την εξέλιξη που σημειώνεται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, απαλλάσσεται ο εργαζόμενος και από τον πνευματικό μόχθο. Η εργασία σήμερα αποδίδει το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή προσπάθεια, χάρη στην αυτοματοποίηση των μέσων παραγωγής και την καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας.

1. Η σημασία της αυτοματοποίησης
2. Πώς επηρέασε η τεχνολογία το περιεχόμενο της εργασίας
3. Η τεχνολογία και το περιβάλλον
4. Η επίδραση της τεχνολογίας στην οικονομία
5. Τρόποι για την καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας

B. Αυτόν τον κόσμο το γεμάτο εχθρικότητα και δυσπιστία κληροδοτεί η γενιά των μεγάλων στους νέους. Η νέα γενιά, που αρχίζει τη ζωή της με τη δίψα για μια ειρηνική και ευτυχισμένη ζωή και που εμφορείται από πανανθρώπινα ιδανικά, δεν μπορεί να αποδεχτεί τα πράγματα όπως έχουν. Οι συνθήκες για την αλλαγή του κλίματος είναι ευνοϊκές: το άπλωμα της παιδείας σχεδόν σε όλους, οι απεριόριστες δυνατότητες επικοινωνίας (μέσα μαζικής ενημέρωσης, τουρισμός, κοινές αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις) υποβοηθούν τη γνωριμία των λαών· και όταν γνωρίζει κανείς τον άλλο, καταλαβαίνει πως πιο πολλά είναι εκείνα που τους ενώνουν παρά εκείνα που τους χωρίζουν. Η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού των άλλων και προπαντός η άμεση επαφή με τη σύγχρονη κατάσταση και τις κατακτήσεις τους απομακρύνει εθνικούς εγωισμούς και προκαταλήψεις και συμβάλλει στον αλληλοσεβασμό και στην αλληλοεκτίμηση, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για κάθε μορφή συνεργασίας.

1. Τα γνωρίσματα των νέων
2. Οι συνθήκες που επικρατούν σήμερα στην κοινωνία
3. Ποιες είναι οι συνθήκες που επιτρέπουν ν' αλλάξει το κλίμα στις σχέσεις ανάμεσα στους λαούς
4. Η σημασία της παιδείας
5. Ο ρόλος των προκαταλήψεων στις σχέσεις των λαών

Γ. Σε όσες κοινωνίες επικράτησε ο άκρατος ατομικισμός παρατηρήθηκε στασιμότητα, παρακμή, εκμετάλλευση, αποδυνάμωση του συνόλου, ηθική κατάπτωση. Ο ατομικισμός ως κοσμοθεωρία αποδίδει απόλυτη αξία στο απομονωμένο άτομο σε αντιπαράθεση με την κοινωνία. Στην καθημερινή ζωή εκφράζεται με συγκεκριμένη συμπεριφορά. Τέτοια άτομα επιδιώκουν με κάθε μέσο την ικανοποίηση του ατομικού συμφέροντος· δε διστάζουν να βλάψουν το σύνολο προκειμένου να επωφεληθούν οι ίδιοι. Η απληστία και η αρπακτικότητα τους δεν έχουν όρια. Ακόμη κι όταν τα πάντα γκρεμίζονται γύρω τους, προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τη γενική συμφορά και να αποκομίσουν κέρδη.

1. Τα ηθικά προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας
2. Η απληστία και η αρπακτικότητα
3. Η κατάσταση που επικρατεί σήμερα σε πολλές κοινωνίες
4. Οι συνέπειες από τον άκρατο ατομικισμό στην κοινωνία
5. Τα αίτια του ατομικισμού

Δ. Είναι πράγματι πολύ λίγοι εκείνοι που νοιάζονται, και θεωρητικά και έμπρακτα, για την τύχη της χώρας τους, για την ανάπτυξη της δημοκρατίας, για την προάσπιση των ελευθεριών των πολιτών, για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου, γενικότερα για τη μοίρα της ανθρωπότητας και τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει, όπως είναι ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών, η εκμετάλλευση των αδυνάτων, η πείνα και η αθλιότητα, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η έξαρση της βίας. Έχει καθεί ο καθένας στον εαυτό του και στα προβλήματά του και, έχοντας αναγάγει σε υπέρτατη επιδίωξη την αποφυγή κάθε ενόχλησης, δεν μπορεί να δει πού τον οδηγεί ο δρόμος που ακολουθεί και ούτε άλλωστε τον ενδιαφέρει. Η ανευθυνότητα δεν έχει προηγούμενο.

1. Η στάση των περισσότερων ανθρώπων σήμερα απέναντι στα γενικότερα προβλήματα
2. Τα αποτελέσματα της αδιαφορίας
3. Πώς συμπεριφέρονται οι νέοι
4. Τα προβλήματα των ανθρώπων της εποχής μας

Ε. Υποχρέωση όλων είναι η επαγρύπνηση και η συμμετοχή σε προσπάθειες για έξοδο από την αδράνεια και το τέλμα. Είναι αφέλεια να πιστεύει κανείς ότι μπορούμε να ζούμε ακίνδυνα, χωρίς να χρειαστεί να πληρώσουμε βαρύ τίμημα για την αδιαφορία μας· είναι ακόμη ασύγγνωστη απεισκευσία, όταν τα σημάδια των επερχόμενων κακών πληθαίνουν, να κλείνουμε τα μάτια μας και να επαναπαυόμαστε με την ελπίδα πως μπορεί να συνεχιστεί η καλοπέρασή μας, γιατί κάποιος θα βρεθεί την ύστατη στιγμή να κάνει το θαύμα και να μας σώσει.

1. Οι συνέπειες από την αδιαφορία
2. Οι υποχρεώσεις του σωστού πολίτη
3. Η υποχρέωση όλων απέναντι στους επερχόμενους κινδύνους

2. Στις παρακάτω παραγράφους: α) Να επισημάνετε το σκοπό τους. β) Να επισημάνετε ποια επιχειρήματα δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό κάθε παραγράφου.

Α. Για να υπάρξει όμως ομόνοια, πρέπει αναμφίβολα να τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις. Αρχικά η ομόνοια προϋποθέτει μετριασμό του άκρατου εγωισμού, ανεκτικότητα, ανιδιοτέλεια, πνεύμα αυτοθυσίας. Στις κοινωνίες απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση της ομόνοιας είναι η απονομή δικαιοσύνης, δηλαδή να συμμετέχει ο καθένας στους κόπους ανάλογα με τις δυνάμεις του, να κατανέμονται δίκαια τα αγαθά και να παρέχονται σε όλους ίσες ευκαιρίες για ανάδειξη. Αλλά και η ταύτιση των συμφερόντων αποτελεί μεγάλη συνεκτική δύναμη σε μια κοινωνία. Χάρη στην ομόνοια έχουμε υπερνίκηση των δυσκολιών, συγκέντρωση των δυνάμεων για τον ίδιο σκοπό, επίτευξη μεγάλων έργων, αντιμετώπιση των κινδύνων και εθνική ενότητα. Γίνεται φανερό ότι χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις η ομόνοια δεν είναι απλώς δύσκολο να επιτευχθεί· είναι ακατόρθωτο.

Β. Το καλύτερο απόκτημα απ' όλα στη ζωή ενός ανθρώπου είναι ένας φίλος ειλικρινής. Όταν σε μια κρίσιμη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό, έχουμε ανάγκη από έναν καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα τα προβλήματά μας. Και αναμφίβολα για τη δημιουργία αυτών των προβλημάτων τη βασική ευθύνη έχουν η ένταση και το άγχος που καταδυναστεύουν τη ζωή μας. Ο απάνθρωπος τρόπος ζωής στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις οξύνει την κατάσταση και απαιτεί άμεσες λύσεις. Όταν λοιπόν βρισκόμαστε σε δύσκολες στιγμές, χρειαζόμαστε κάποιον να μας ενθαρρύνει ή να μας αποτρέψει. Κι αυτός δεν μπορεί να είναι άλλος από το φίλο. Θα είναι ο παραστάτης που θα μας βοηθήσει να μην κάνουμε σφάλματα, ο οδηγός στο σωστό δρόμο, ο συνεργός στα καλά έργα. Με την καλόπιστη κριτική θα επισημάνει τις αρετές αλλά και τις αδυναμίες μας και θα ασκήσει αυστηρό έλεγχο, αν σφάλουμε.

Γ. Πέρα από αυτά υπάρχουν και αιτίες έξω από εμάς που διαμορφώνουν ή επιδεινώνουν αυτή τη συμπεριφορά, την αδιαφορία δηλαδή για την τεκμηρίωση της αλήθειας και την αβασάνιστη συναγωγή συμπερασμάτων. Αναφερόμαστε κυρίως στον τρόπο διαπαιδαγώγησής μας. Οι συνθήκες της οικογενειακής ζωής συχνά δεν αφήνουν περιθώρια για συζήτηση, για έκφραση αντιρρήσεων, δε δίνουν καμιά αφορμή για πρωτοβουλία, για προσωπική έρευνα. Όλα προσφέρονται έτοιμα. Η εκπαίδευση πάλι σε όλες τις βαθμίδες της αποθαρρύνει την προσωπική έρευνα, προσφέρει έτοιμη γνώση, δεν κεντρίζει την αυτενέργεια, την απορία, την αμφιβολία. Η σωστή εκπαίδευση, αντίθετα, κοινωνικοποιεί το άτομο και το βοηθάει να ενταχθεί ομαλά στο κοινωνικό περιβάλλον. Ο προσωπικός εγωισμός, η πνευματική οκνηρία, η προκατάληψη και το ατομικό συμφέρον ορθώνουν αξεπέραστα εμπόδια. Τέλος, το κακό έρχεται να το συμπληρώσει ο επηρεασμός που ασκείται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με τις τρομακτικές δυνατότητες που έχουν αποκτήσει στην εποχή μας. Βομβαρδιζόμαστε καθημερινά με μηνύματα, μας παρέχεται πληροφόρηση για το καθετί και εμείς τα «καταναλώνουμε» όλα χωρίς να μπορούμε να προβάλλουμε και την παραμικρή αντίσταση.

3. Να αναπτύξετε κάθε παράγραφο με βάση το σκοπό και τις σχετικές λεπτομέρειες που σας δίνονται.

A. **Σκοπός:** Τα κριτήρια που έχουν πολλοί για την επιλογή επαγγέλματος

- Λεπτομέρειες:**
1. κοινωνικό γόητρο
 2. οικονομικές απολαβές
 3. πίστη πως θα αποκτήσουν υπόσταση και κύρος από το επάγγελμα

B. **Σκοπός:** Ποια κριτήρια πρέπει να πάρει υπόψη του ο νέος για την επιλογή επαγγέλματος

- Λεπτομέρειες:**
1. κλίσεις, ιδιαίτερες ικανότητες
 2. προσωπική ικανοποίηση, χαρά από τη δημιουργική εργασία
 3. συνεισφορά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου

Γ. **Σκοπός:** Ποια πρέπει να είναι η στάση του πολίτη απέναντι στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

- Λεπτομέρειες:**
1. επιφυλακτικότητα, κριτική στάση
 2. να διαπιστώνει αν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή όχι τα δημοσιεύματα του Τύπου ή ό,τι προβάλλει η τηλεόραση
 3. να τα υποβάλλει σε προσεκτική βάσανο
 4. να διασταυρώνει ό,τι διαβάζει, ακούει ή βλέπει και να εξετάζει τα κίνητρα

Δ. **Σκοπός:** Οι κίνδυνοι από την άμιλλα

- Λεπτομέρειες:**
1. ματαιοδοξία, απληστία
 2. μετατροπή της σε αθέμιτο ανταγωνισμό
 3. φθόνος
 4. αντικοινωνική συμπεριφορά – ατομικισμός

4. Να βρείτε τα δομικά στοιχεία των παρακάτω παραγράφων:

Α. Η θεραπευτική λοιπόν κλωνοποίηση ως γεγονός δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μετά βδελυγμίας. Ωστόσο θα πρέπει να γίνει, όταν θα είναι ώριμη η κατάσταση. Δηλαδή θα πρέπει πρώτα να υπάρξει πρόοδος στην αποκάλυψη των μηχανισμών ρύθμισης και έκφρασης των γονιδίων και ταυτόχρονα να μορφοποιηθεί το κατάλληλο βιοηθικό, δεοντολογικό και νομικό πλαίσιο, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα διολίσθησης από τη θεραπευτική στην αναπαραγωγική κλωνοποίηση. Και στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας οι ισχυροί του πλανήτη θα πρέπει να ευαισθητοποιηθούν και στην παγκοσμιοποίηση της πειραματικής δεοντολογίας όσον αφορά το χειρισμό των γονιδίων.

Στ. Ν. Αλαχιώτης

Β. Τον παιδευτικό ρόλο της οικογένειας συνεχίζει το σχολείο, το οποίο στοχεύει όχι μόνο στην ηθικοπνευματική καλλιέργεια αλλά και στην επαγγελματική κατάρτιση του μαθητή. Οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν ένα πλήθος γνώσεων στο μαθητικό κοινό, ενημερώνοντάς το και οξύνοντας την κρίση του. Η ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος εξασφαλίζει τη διάπλαση έντιμων πολιτών με ηθικούς στόχους και ιδανικά. Η δημοκρατικότητα στο χώρο της διδασκαλίας εθίζει το νέο στο πνεύμα του αλληλοσεβασμού, της ελεύθερης σκέψης και έκφρασης και της ανάληψης των υποχρεώσεων με ταυτόχρονη συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων. Άλλωστε, το σχολείο αποτελεί μια μικρή κοινωνία, όπου το άτομο μαθαίνει να πειθαρχεί, να συνεργάζεται και να διεκδικεί και προετοιμάζεται για την ομαλή ένταξή του στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ο εκπαιδευόμενος λοιπόν εμπλουτίζει τις γνώσεις του, ηθικοποιείται και κοινωνικοποιείται μέσα στο θεσμοθετημένο φορέα της παιδείας.

Α. Τόσκας

Γ. Η δημοκρατία δεν είναι πανάκεια. Δεν μπορεί να οργανώσει τα πάντα· δεν έχει η ίδια επίγνωση των ορίων της. Όσο ιερόσυλη κι αν είναι μια τέτοια διαπίστωση, πρέπει να διατυπωθεί και να αντιμετωπιστεί. Όπως εφαρμόζεται σήμερα η δημοκρατία, δεν είναι κατάλληλη για τα καθήκοντα που επιβάλλονται στην ανθρωπότητα. Η πολυπλοκότητα και η τεχνική φύση πολλών από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε δεν επιτρέπει στους εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού να λαμβάνουν τις ορθές αποφάσεις στον κατάλληλο χρόνο. Ελάχιστοι πολιτικοί έχουν επαρκή επίγνωση της παγκόσμιας φύσης των προβλημάτων καθώς και των αμοιβαίων επιδράσεών τους. Η συζήτηση για τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα γίνεται στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση παρά στο Κοινοβούλιο. Η πολιτική δραστηριότητα εστιάζεται στο χρονικό ορίζοντα των εκλογών, ενώ ο κομματικός ανταγωνισμός και η αντιπαλότητα εξασθενίζουν τη δημοκρατία, που υποτίθεται ότι υπηρετούν.

(από εφημερίδα)

5. Οι παράγραφοι που ακολουθούν δεν έχουν θεματική περίοδο. Να βάλετε εσείς μία, αφού μελετήσετε καλά τα σχόλια.

A. _____

Όλο και περισσότερο, από δω κι εμπρός, ο διδάσκων θα κρίνεται, ο γκέις θα ελέγχεται, ο γονιός θα πρέπει να δείχνεται άξιος της αποστολής του. Η αντίληψη πως έτσι και κατόρθωσες να «φτάσεις» δεν έχεις πια για τίποτα να νοιαστείς, ανήκει στην ιστορία. Ανατέλλει μια εποχή όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος θα ξέρει πως το δύσκολο δεν είναι ν' ανέβεις, αλλά να σταθείς. Πως η πολιτεία σου και μόνη θα σε στηρίζει, όχι ο τίτλος.

B. _____

Για παράδειγμα, το παιδί που οι γονείς του περιτριγυρίζονται από βιβλία και αγαπούν το διάβασμα ή κάνουν οι ίδιοι εργασίες με τα χέρια τους και αυτό τους ενθουσιάζει, το πιθανότερο είναι να μάθει να χαίρεται με τις ίδιες εργασίες. Συγκρίνετε αυτό το παιδί με εκείνο του οποίου οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί τους πρέπει να διαβάζει ή πρέπει να κάνει εργασίες με τα χέρια του, αλλά οι ίδιοι δεν κάνουν τίποτα από αυτά. Σ' αυτήν την περίπτωση το παιδί μάλλον δε θα ενθουσιάζεται κάνοντας αυτές τις εργασίες. Ένα παράδειγμα μπορεί να είναι γονείς που πιέζουν το παιδί τους να μάθει μουσική, γιατί μπορεί να του χρειαστεί και όχι γιατί αρέσει σε όλη την οικογένεια.

6. Να γράψεις δύο σύντομα κείμενα σχετικά με τις πενήμερες εκδρομές των μαθητών της Γ΄ τάξης. Στο πρώτο να καταγράψεις τις απόψεις κάποιου ο οποίος διαφωνεί με αυτές και στο δεύτερο τις απόψεις ενός θερμού υποστηρικτή των πενήμερων εκδρομών. Από τις λέξεις που σου δίνονται να χρησιμοποιήσεις τις πιο κατάλληλες για κάθε κείμενο.

χουλιγκανισμός	αναμνήσεις
καταναλωτισμός	φιλία
υπερβολές	δεσμοί
συγκρούσεις	όνειρο
εξαχρείωση	ξεγνοιασιά
ξεφάντωμα	διασκέδαση
κραιπάλη	γνωριμίες
	ξενάγηση
	γνώσεις
	εμπειρίες

7. Να βρείτε σε ποια επιχειρήματα υπάρχει λογική σχέση αιτίας – αποτελέσματος και σε ποια όχι.

<p>α. Το κοινωνικό σύνολο έχει ανάγκη από ευταξία, γιατί χάρη σ' αυτήν:</p>	<ol style="list-style-type: none">1. εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία του2. συντονίζονται οι δραστηριότητες όλων3. τα άτομα κατευθύνονται με επιτυχία προς τους στόχους που έχει θέσει η οργανωμένη κοινωνία4. αποφεύγεται η ηθική κατάρπωση5. περιορίζονται και χαλιναγωγούνται πάθη και αδυναμίες
<p>β. Το καθήκον και η προσήλωση σ' αυτό:</p>	<ol style="list-style-type: none">1. περιορίζει αλλά και διευρύνει την ύπαρξή μας2. μας κάνει περισσότερο ρεαλιστές3. πλουτίζει τις γνώσεις και τις εμπειρίες μας4. θέτει περιορισμούς στις φυσικές ορμές, στον εγωισμό και στην απληστία μας5. δίνει στη ζωή μας ανώτερο περιεχόμενο και υψηλό νόημα6. μας προφυλάσσει από επιζήμιες συνέπειες
<p>γ. Τα ιδανικά, τα υψηλά ιδεώδη έχουν μεγάλη σημασία, γιατί:</p>	<ol style="list-style-type: none">1. ωθούν σε δημιουργική δράση2. η ζωή με αυτά αποκτά περιεχόμενο3. χάρη σ' αυτά οι λαοί επιβιώνουν και οδηγούνται σε ανώτερα επίπεδα πολιτισμού4. εξυπηρετούν τις προσωπικές επιδιώξεις5. συμβάλλουν στην αξιοποίηση των ικανοτήτων του ατόμου

<p>δ. Με την προνοητικότητα ο άνθρωπος:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. αποφεύγει σφάλματα και δε φτάνει στη δυσάρεστη θέση να μετανοήσει 2. δεν εκθέτει τον εαυτό του σε κινδύνους 3. εξευγενίζει το χαρακτήρα του 4. προβλέπει τις πιθανές δυσκολίες και αποκτά έγκαιρα τα απαραίτητα εφόδια 5. γίνεται περισσότερο ηθικός
<p>ε. Με το διάλογο:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. γίνεται ανταλλαγή γνώμων και επισημαίνονται οι δυσχέρειες στη λύση κάποιου προβλήματος 2. ανυψώνεται το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων 3. αναγκαζόμαστε να ελέγχουμε διαρκώς τις διάφορες απόψεις και φτάνουμε στη ζητούμενη λύση 4. ευνοούνται η προπαγάνδα, η παραπλάνηση και η εξαπάτηση
<p>στ. Όταν το άτομο βρίσκει τη δύναμη να αυτοπεριοριστεί, τότε:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ζει την πιο υψηλή και την πιο δυνατή τελειώσή του 2. αναπτύσσει ορισμένες ηθικές ιδιότητες, την ειλικρίνεια, την τιμιότητα, τη μετριοπάθεια, την ανεκτικότητα, την ανθρωπιά 3. μαθαίνει ν' αγαπά τη φύση και να εκτιμά την προσφορά της 4. αγαπά το διάλογο και αποφεύγει τη βία 5. διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και πλουτίζει τις εμπειρίες του

8. Να επισημάνετε τις συνδετικές λέξεις ή φράσεις των περιόδων του παρακάτω κειμένου:**Το πρόβλημα της ψυχαγωγίας**

Όλοι, ασφαλώς, συμφωνούν ότι η ψυχαγωγία αποτελεί ανάγκη του ανθρώπου. Αυτό τουλάχιστον έχει καταδείξει η ιστορική εμπειρία. Όμως, για τη μελέτη του προβλήματος είναι απαραίτητη η σύνδεσή του με την εργασία και τον ελεύθερο χρόνο στη συνέχεια. Όποια άλλη αντιμετώπιση του προβλήματος έξω και πέρα από τις δύο αυτές παραμέτρους μάς οδηγεί σε λαθεμένη ερμηνεία. Και τούτο γιατί, αφού η εργασία έχει πάψει, στις περισσότερες περιπτώσεις, να είναι χαρά και δημιουργία, αφού -κατά βάση- η σύγχρονη αυτοματοποίηση και τυποποίηση, παρά την πρόοδο της τεχνικής, λειτουργούν αλλοτριωτικά, μοιραίο είναι η ψυχοσωματική κόπωση να αμβλύνει τη διάθεση του ανθρώπου. Κι αφού η ψυχαγωγία ως δραστηριότητα προϋποθέτει τη διάθεση, είναι ευνόητο πως δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική ψυχαγωγία χωρίς αυτή.

Το γεγονός, εξάλλου, ότι ο σύγχρονος άνθρωπος πιεζόμενος από ένα πλέγμα αναγκών, που ολοένα διευρύνεται, εξαναγκάζεται να καταφεύγει στην «υπερεργασία» (υπερωρίες, δεύτερη ή και τρίτη πολλές φορές απασχόληση), καθιστά φανερό ότι και ο ελεύθερος χρόνος του περιορίζεται και η διάθεσή του λιγοστεύει. (Βέβαια, ο ελεύθερος χρόνος για τον άνεργο ή, πολύ περισσότερο, τον άεργο παίρνει άλλες διαστάσεις). Θα ήταν, όμως, απλοϊκό να δεχτούμε ότι μόνον η εργασία και η έλλειψη ελεύθερου χρόνου συνθλίβουν το σημερινό άνθρωπο των μεγαλουπόλεων. Υπάρχουν και άλλα προβλήματα, όπως οι ανταγωνιστικές επαγγελματικές και κοινωνικές σχέσεις, η σύγχρονη δόμηση, οι συγκοινωνίες, η ρύπανση του περιβάλλοντος, η δυσάρεστη -τις περισσότερες φορές- πληροφόρηση που συντείνουν σ' αυτό.

Προσεγγίζοντας, λοιπόν, μ' αυτόν τον τρόπο το ζήτημα, κατανοούμε την παθητικοποίηση του σύγχρονου ανθρώπου, την καταφυγή του στην ψυχαγωγία της τηλεόρασης, που είναι, σ' ένα μεγάλο βαθμό, παθητική ψυχαγωγία. Βέβαια, το αν και πώς θα εκμεταλλευτεί τον ελεύθερο χρόνο ο άνθρωπος, το αν θα τον εκμεταλλευτεί δημιουργικά, δεν εξαρτάται μόνο από την «ποσότητα» του ελεύθερου χρόνου, αλλά και από τα πρότυπα ζωής που έχει υιοθετήσει. Εν άλλους λόγους, είναι και θέμα παιδείας, κάτι που ασφαλώς συναρτάται και με την κοινωνική θέση του καθενός και, σε τελευταία ανάλυση, με τις οικονομικές του δυνατότητες.

Η έλλειψη διάθεσης που αναφέρθηκε πριν, η καταφυγή στην παθητική ψυχαγωγία, δεν είναι ένα φαινόμενο αποκλειστικά ατομικό-ψυχολογικό, που έχει έστω κοινωνικές αιτίες. Δεν αφορά τη ζωή και την ψυχική υπόσταση του ατόμου μόνο, δεν αφορά την ποιότητα της ζωής του (και η ψυχαγωγία, οι δυνατό-

ητες για ψυχαγωγία, και η ποιότητά της, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα ζωής του ατόμου και της κοινωνίας), αλλά έχει και ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις. Και τούτο γιατί η ψυχαγωγία δεν υπάρχει σαν αυτόνομο ψυχαγωγικό αγαθό. Γιατί τα ψυχαγωγικά αγαθά είναι ταυτόχρονα και πολιτιστικά και -γιατί όχι;- και κοινωνικά. Μία ψυχαγωγία που αντί να αφυπνίζει οδηγεί στο λήθαργο, σίγουρα μεταβάλλεται σε παράγοντα που εμποδίζει την κοινωνική μετεξέλιξη και την πρόοδο, μεταβάλλεται σε ανασταλτικό στοιχείο.

Όμως, μια και η ψυχαγωγία είναι, τις περισσότερες φορές, συνειδητή ενέργεια και επιλογή, καθίσταται αναγκαίο να προσδιορίσουμε τι επιδιώκουμε με αυτήν. Επιδιώκουμε την εκτόνωση; Επιδιώκουμε την αναπλήρωση των δυνάμεων που χάνουμε κατά την εργασία ή η ψυχαγωγία είναι κάτι περισσότερο;

Είναι αναγκαίο να ξεκαθαρίσουμε εξαρχής, σε σχέση με τον παραπάνω τριπλό προβληματισμό, ότι η επιδίωξη της εκτόνωσης δεν είναι κάτι το αρνητικό. Θα έλεγε κανείς μάλιστα ότι είναι εντελώς φυσικό. Άλλωστε και η λέξη διασκέδαση, που κατ' εξοχήν ταιριάζει σ' αυτές τις περιπτώσεις (προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *διασκεδάννυμι* που σημαίνει *διασκορπίζω*), αυτό ακριβώς σημαίνει. Απομάκρυνση, έστω και πρόσκαιρη, των προβλημάτων της ζωής από το συνειδητό, απαλλαγή από το βάρος τους. Ως προς την αντίληψη, επίσης, που δέχεται ότι η ψυχαγωγία οδηγεί στην αναπλήρωση των χαμένων κατά την εργασία δυνάμεων, πέρα από το ότι -κατ' αρχάς- στεγανοποιεί την εργασία και την ψυχαγωγία, τα θεωρεί δηλαδή στοιχεία που λειτουργούν ανεξάρτητα, πέρα από το ότι, επίσης, ουσιαστικά παραβλέπει την αναπόφευκτη βιολογική φθορά του ανθρώπου από την εργασία -και την ηλικία- οδηγεί σε αποπροσανατολισμό των εργαζομένων. Και για να γίνει αυτό πιο σαφές: Μια τέτοια αντίληψη οδηγεί τους εργαζόμενους σε μία παθητική κατάσταση, στο να προσδοκούν δηλαδή τη λύση του προβλήματος της κόπωσης που γεννά η εργασία μέσα από την ψυχαγωγία και να μην ενδιαφέρονται για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Πέρα όμως απ' αυτά, πρέπει να θεωρήσουμε ότι αν η ψυχαγωγία είναι «συντηρητική», με την έννοια ότι βοηθάει τον άνθρωπο να ανανεώνεται, από την ψυχαγωγία αναμένουμε -ασφαλώς όχι όλοι οι άνθρωποι- κάτι περισσότερο. Πνευματική δηλαδή καλλιέργεια, ψυχική ανύψωση, ανάπτυξη της ευαισθησίας μας. Άλλωστε η ψυχαγωγία, ως αγωγή της ψυχής θεωρούμενη, αυτό ακριβώς σημαίνει. Όμως η ψυχαγωγία που συντείνει σ' αυτά (μουσική, θέατρο, χορός, βιβλίο, κινηματογράφος) προϋποθέτει μια ευαισθησία, κάποια έφεση, είναι θέμα προ-παιδείας, όπως αναφέρθηκε και πριν. Το βέβαιο πάντως είναι ότι η ποιοτική ψυχαγωγία αποτελεί «τροφή» του πνεύματος και τρυφή της ψυχής, οδηγεί στην πλήρωση του ανθρώπου, στην ισορροπία, που είναι ένα από τα ζητούμενα του σύγχρονου ανθρωπισμού.

9. Να εξηγήσετε πώς συνδέονται οι παράγραφοι μεταξύ τους και πώς συνδέονται οι περίοδοι λόγου στη δεύτερη παράγραφο.

Το τέλος της δεύτερης χιλιετίας –παρ’ όλο που είναι ορόσημο αυθαίρετο– βρίσκει τη Γη και τους κατοίκους της απειλούμενους από μίαν ανάπτυξη χωρίς μέτρο· που μίτη το φυσικό περιβάλλον σέβεται, αλλά και τις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου αλλοιώνει. Αν ληφθεί υπ’ όψιν ότι, κατά την ίδια περίοδο, μεγάλες είναι οι κατακτήσεις της επιστήμης και ότι η πρόοδος της τεχνολογίας είναι ικανή να απαλλάξει το ανθρώπινο είδος από πολλά προβλήματα, η κατάληξη αυτή των πραγμάτων έχει δυσδιάκριτες ερμηνείες.

Είναι αναμφισβήτητο ότι οι αντιλήψεις ή οι πρακτικές που οδήγησαν σ’ αυτόν τον τύπο αναπτύξεως είναι βαθύτατα ριζωμένες στον σύγχρονο πολιτισμό. Κάποιες από τις αντιλήψεις αυτές, πιθανόν, ανακλούν στο βιολογικό μας παρελθόν: Ότι η φύση υπάρχει για να εξυπηρετεί τις ανθρώπινες ανάγκες και ότι με τα άλλα είδη ζώων ευρισκόμαστε εξ ανάγκης σε εμπόλεμη κατάσταση. Άλλες υποδηλώνουν μια εκπλήσσοσα αφέλεια, που οφείλεται ίσως στην γεωκεντρική αντίληψη για τον κόσμο –που εδέσποζε επί αιώνες– και στην άγνοια: Η πίστη για το ανεξάντλητο, για παράδειγμα, των ενεργειακών πηγών της Γης και τις απέραντες δυνατότητες των φυσικών πόρων. Άλλες, τέλος, από τις πρακτικές και αντιλήψεις της αναπτύξεως είναι, ασφαλώς, συνέπειες ενός κοινωνικού συστήματος που οι ιστορικοί ονόμασαν καπιταλιστικό· και που, ως προς τον σεβασμό του περιβάλλοντος τουλάχιστον, απεδείχθη ότι δεν διέφερε πολύ από το σύστημα που, οι ιστορικοί και πάλι, ονόμασαν σοσιαλιστικό.

Ασφαλώς, πολλές από τις γνώσεις ή τα προβλήματα που αναφέρονται στο περιβάλλον έχουν πρόσφατα μόνον και με πολλά κενά κατανοηθεί από την επιστήμη. Η πολυπλοκότητα, για παράδειγμα, και ο ρόλος των οικοσυστημάτων ή οι χημικές διεργασίες στην ατμόσφαιρα. Έτσι, δεν υπήρχε ίσως ο χρόνος να αφομοιωθούν οι πληροφορίες και να καταστεί συνείδηση η πραγματικότητα της απειλής.

Όποιες και αν είναι πάντως οι αιτίες γι’ αυτήν την αλόγιστη στάση, ούτε η έκταση, ούτε οι συνέπειες της καταστροφής μπορούν να αμφισβητηθούν. Αποτελούν, άλλωστε, καθημερινή πια εμπειρία για τον άνθρωπο, είτε στις μεγάλες πόλεις ασφυκτιά είτε στη θάλασσα ή τη φύση αναζητά τη διέξοδο. Πολλοί, ασφαλώς, δεν συμμερίζονται την απαισιοδοξία ως προς τα περιθώρια που υπάρχουν να αποφευχθεί το χειρότερο· και υπολογίζουν ότι η τεχνολογία, που δίκαια βρίσκεται στο επίκεντρο των επικρίσεων, θα αποτελέσει και τον κύριο μοχλό για την αναστροφή της πορείας.

Το πρόβλημα είναι ότι η αναστροφή αυτή προϋποθέτει τολμηρές αποφάσεις, παγκόσμια συνεργασία και ατομική υπευθυνότητα. Ακόμη περισσότερο, προϋποθέτει αλλαγή νοοτροπίας και αξιών. «Χρειάζεται να καταλάβουμε», γράφει ο Α. Βεργανελάκης, «ότι η ανθρωπότητα μπήκε σε μια εντελώς νέα εποχή, για την οποία το παρελθόν δεν μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα. Τα τελευταία σαράντα χρόνια ο άνθρωπος άρχισε να αλληλεπιδρά με τη φύση και με καινούργια μέσα και τρόπους. Η αντιμετώπιση

των προβλημάτων είναι ένα συλλογικό έργο, που επιβάλλεται να γίνεται σε τοπική, εθνική και διεθνή κλίμακα».

Και εδώ έγκειται η δυσκολία. Διότι ο χάρτης του πλανήτη αποκαλύπτει μια τεράστια ποικιλία κρατών και εθνοτήτων, ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών συστημάτων, βιοτικού επιπέδου και βαθμού παιδείας. Το περιβάλλον της Γης αλλού θίγεται από ισχυρά συμφέροντα, κάποιες φορές από γνήσια ανάγκη και κάποτε από άγνοια ή αναισθησία. Ενώ δε τα βιομηχανικά κράτη χρεώνονται από βουλιμία ενεργειακή και διεκδικούν τη μερίδα του λέοντος σε κάθε μορφή ρύπανσης, τα λεγόμενα «υπό ανάπτυξιν» κράτη σύρονται ή επιθυμούν την ίδια ταυτότητα προόδου. Το δε «σύνδρομο των συνόρων» είναι πάντοτε μια γραμμή ψυχολογικής αυτοάμυνας για τον άνθρωπο: Έξω από τη δική του περιοχή ή ιδιοκτησία, η καταστροφή δεν τον αφορά. Αυταπάτη βαθύτατη, αφού ένα πυρηνικό ατύχημα, η ρύπανση των υδάτων ή η καταστροφή του όζοντος δύσκολα αναγνωρίζουν εθνικά και ατομικά σύνορα.

Γ. Γραμματικάκης, Η κόμη της Βερενίκης

(Στο κείμενο κρατήθηκε η ορθογραφία και η στίξη του συγγραφέα)

10. Αναπτύξτε με την πιο κατάλληλη, κατά την άποψή σας, μέθοδο τις εξής θεματικές περιόδους:

1. Η υπερβολική παρακολούθηση της τηλεόρασης κάνει τους ανθρώπους εξαρτημένους.
2. Είναι αλήθεια ότι πολλές από τις ανάγκες του ανθρώπου δεν είναι πραγματικές, αλλά δημιουργούνται από τη διαφήμιση.
3. Οι σημερινοί νέοι, σε αντίθεση με την προηγούμενη γενιά, δεν είναι πια επιρρεπείς σε οποιαδήποτε μορφή στενοκέφαλου εθνικισμού.
4. Ενώ κάποτε η οικογένεια ήταν αυτή που έδινε την «ταυτότητα» στο παιδί, σήμερα η συμβολική μορφή του «πατέρα – εξουσία» έχει ανεπανόρθωτα ξεθωριάσει.
5. Με τον όρο επάγγελμα εννοούμε την ειδική εργασία με την οποία ασχολείται κάποιος, για να αποκτήσει τα αναγκαία για τη ζωή.
6. Ο άνθρωπος πρέπει να αξιοποιήσει κατά τον καλύτερο τρόπο τον ελεύθερο χρόνο του.
7. Ο πνευματικός άνθρωπος δεν μπορεί να είναι φανατικός.
8. Η επίσημη βία γεννά την «ανεπίσημη» αντίδραση, γι' αυτό και επινοήθηκε η διάκριση ανάμεσα στη νόμιμη και στην παράνομη βία.
9. Μια βασική προϋπόθεση για την πετυχημένη έκβαση ενός διαλόγου είναι οι συζητητές να επιδιώκουν την εύρεση της αλήθειας και όχι την επιβολή των προσωπικών τους απόψεων.
10. Η δημοκρατία δεν είναι μόνο πολίτευμα και τρόπος διακυβέρνησης· είναι νοοτροπία και τρόπος ζωής.

11. α) Να εξηγήσετε πώς συνδέονται μεταξύ τους οι παράγραφοι του κειμένου και πώς οι περίοδοι στην πρώτη παράγραφο.
β) Να βάλετε πλαγιότιπλο σε κάθε παράγραφο.
γ) Να ξαναγράψετε την τέταρτη παράγραφο με πιο αιχμηρό ύφος.
δ) Να ξαναγράψετε την τελευταία παράγραφο διατυπώνοντας αισιόδοξη άποψη για το θέμα.

Αμαρτήματα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Δύο είναι, κατά τη γνώμη μου, τα αμαρτήματα των Μ.Μ.Ε. Το πρώτο έχει σχέση με την ίδια την υπόστασή τους και το δεύτερο με τους ανθρώπους που βρίσκονται πίσω απ' αυτά. Υποτίθεται πως, ως μέσα μαζικής πληροφόρησης, πρέπει, δεοντολογικά, να δίνουν στους ακροατές ή θεατές τους μια σωστή πληροφόρηση. Τέτοια πληροφόρηση, για πολλούς λόγους, δεν μπορούν να δώσουν. Όσα συμβαίνουν στον κόσμο είναι πολυεδρικά και πολυσήμαντα. Τα Μ.Μ.Ε. είναι αδύνατον να δουν τα πράγματα απ' όλες τους τις μεριές. Εμποδίζονται από την ταχύτητα των γεγονότων και το κυνήγι της επικαιρότητας. Τρέχουν να προλάβουν να νικήσουν, αν είναι δυνατόν, το χρόνο. Για να αγγίξουμε όμως την αλήθεια, πρέπει να σταθούμε. Με τη στάση μπορούμε να αποστασιοποιηθούμε από τα γεγονότα και να τα εξετάσουμε από περισσότερες πλευρές. Όταν είμαστε στο ποτάμι, δεν μπορούμε να δούμε πού πηγαίνει και τι κουβαλά και από πού το κουβαλά. Εκείνο που αισθανόμαστε είναι η δίνη που μας παρασύρει και τίποτε άλλο. Αυτή η δίνη μεταποιείται σε συναισθηματική φόρτιση, μια φόρτιση που μας οδηγεί σε χειρονομίες και κραυγαλέους λόγους κενούς. Τέτοιοι λόγοι μένουν συνήθως στην επιφάνεια και αντιστρατεύονται την ουσία.

Χειρότερα γίνονται τα πράγματα με την τηλεόραση. Η εικόνα και το χρώμα μάς θαμπώνουν και θολώνουν την ευθυκρισία μας. Μειώνουν ή μεγεθύνουν τα γεγονότα. Αποκρύπτουν λεπτομέρειες αλλά και υπερτονίζουν άλλες. Είναι φευγαλέα και δε μας αφήνουν περιθώρια να εμβαθύνουμε. Μένουμε πάντα με την πρώτη εντύπωση.

Άλλο μειονέκτημα των Μ.Μ.Ε. είναι η χειμαρρώδης ροή των πληροφοριών. Βομβαρδιζόμαστε κυριολεκτικά με πληροφορίες, όχι μόνον τοπικού αλλά και παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Αυτή η πληθώρα πληροφοριών ταραξεί την ατομική αλλά και την εθνική μας ισορροπία. Είναι αδύνατον πια ο άνθρωπος να μπορέσει να κωνέψει όλο αυτό το υλικό, δίχως να χάσει, ως ένα βαθμό, αυτή την ισορροπία. Από την άλλη, η ιδιαιτερότητα του εθνικού πολιτισμού κινδυνεύει να εξαφανισθεί και η παράδοση να απεμποληθεί. Όσο και να θέλουμε να κρατήσουμε τις παραδόσεις μας, ο κραδασμός που υφιστάμεθα από την εισβολή αλλοτρίων τρόπων ζωής – παραμορφωτικών τις πιο πολλές φορές – είναι τόσο μεγάλος, που στο τέλος η παράδοση εξασθενίζει και δεν είναι ικανή να θρέψει το καινούριο. Ο παραδοσιακός συγκρητισμός των πολιτισμών είχε πίστωση χρόνου. Το αλλότριο ενσωματωνότανε φυσιολογικά στο γηγενές και η εξέλιξη ήταν σχεδόν ομαλή.

Τα πιο πάνω αρνητικά στοιχεία είναι σύμφυτα με την ίδια τη φύση των Μ.Μ.Ε. Το δεύτερο αμάρτημα έχει σχέση με όσους εμπλέκονται σ' αυτά. Πίσω από το μικρόφωνο ή την τηλεοπτική κάμερα δε στέκονται, κατά κανόνα, ολοκληρωμένοι άνθρωποι, οι οποίοι νιώθουν την ευθύνη που έχουν απέναντι στην κοινωνία, στους θεσμούς της και την ιστορία της. Ελλοχεύει πάντοτε ο κίνδυνος, χάριν της ακροαματικότητας και της δικής τους προβολής, να διολισθήσουν στο λαϊκισμό. Ο λαϊκισμός, τελικά, είναι το ήθος των Μ.Μ.Ε. Από τη στιγμή που αυτά επιδιώκουν, πάση θυσία, ακροαματικότητα και θεαματικότητα, είναι επόμενο να κολακεύουν το φτηνό γούστο του ακροατή ή θεατή. Από καλοί γίνονται κακοί παιδαγωγοί του λαού. Δεν κατεβαίνουν στο λαό για να τον ανεβάσουν, αλλά υποβαθμίζουν και το λαό και τους εαυτούς τους.

Ας πάρουμε το παράδειγμα της γλώσσας. Ο Σολωμός έλεγε πως πρέπει να κατεβούμε στο λαό, αλλά, από 'κει και πέρα, να υψωθούμε κάθετα. Έτσι, και εμείς οι ίδιοι, χωρίς να απομακρυνόμαστε από τις ρίζες μας, ανεβαίνουμε ψηλότερα στην πνευματική κλίμακα και το λαό βοηθούμε ν' ανέβει. Τι γίνεται με τη γλώσσα των Μ.Μ.Ε.; Γεμάτη από σολοικισμούς και ασυνταξίες, από περιθωριακές φράσεις και ξενικές εκφράσεις. Θα ήταν άστοχη αυτή η παρένθεση, αν η επίδραση των Μ.Μ.Ε. στο γλωσσικό αισθητήριο του λαού, και γενικά στην εξέλιξη της γλώσσας, ήταν περιορισμένη. Δυστυχώς όμως τα Μ.Μ.Ε. υποκατέστησαν σχεδόν όλα τα παραδοσιακά σχολεία και πήραν τη γλωσσική παιδεία (ίσως και όλη την παιδεία) στα χέρια τους. Η επίδραση του σχολείου, όσες προσπάθειες κι αν καταβάλει κι όσες μεθοδολογίες κι αν εφεύρει, είναι περιορισμένη. Ούτε το οικογενειακό περιβάλλον επιδρά όσο άλλοτε. Ούτε γιαγιά υπάρχει με τα παραμύθια της ούτε παππούς. Έτσι, η ανέκαθεν κληροδοτούμενη κουλτούρα (η γλώσσα είναι η σημαντικότερή της μορφή) ξέφυγε από τα χέρια των παραδοσιακών φορέων της. Τα Μ.Μ.Ε. έγιναν τα σημαντικότερο πια σχολείο και το πιο αποτελεσματικό.

Μια κι έτσι έχουν τα πράγματα, οι άνθρωποι που δουλεύουν στα Μ.Μ.Ε. πρέπει να είναι επαρκείς από κάθε άποψη. Επαρκείς στη γνώση τού αντικειμένου τους, επαρκείς στη γενική τους συγκρότηση και, προπάντων, άνθρωποι με ήθος. Απαιτούμε από τους δασκάλους καλή κατάρτιση και ήθος. Γιατί δεν πρέπει να απαιτούμε το ίδιο και από εκείνους που δουλεύουν στα Μ.Μ.Ε., εφόσον, όπως είπα, και αυτοί εκτελούν έργο δασκάλου; Κι αν μιλούμε για λειτούργημα για τις καθιερωμένες μορφές παιδείας, γιατί να μη μιλούμε και για τον τύπο, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση; Όμως, το λειτούργημα συνεπάγεται και ορισμένες υποχρεώσεις. Αν όσοι εργάζονται στα Μ.Μ.Ε. δεν είναι ολοκληρωμένες προσωπικότητες, τίμιες και υπεύθυνες, πώς θα παραγάγουν έργο τίμιο και υπεύθυνο;

Ίσως νομισθεί ότι απαιτείται ηθικοποίηση των Μ.Μ.Ε. και κατευθυντήρια γραμμή δοσμένη άνωθεν. Η δικτατορία είναι πάντοτε καταστροφική. Μεταβάλλει την κοινωνία σε ομοιογενή μάζα, που την απαρτίζουν άτομα χωρίς δική τους βούληση. Η πλύση εγκεφάλου τραυματίζει ανεπανόρθωτα την προσωπικότητα του ανθρώπου. Όμως, η δικτατορία είναι δίμορφη. Δεν είναι μονάχα εκείνη που επιβάλλεται άνωθεν. Δικτα-

τορία είναι, σε τελική ανάλυση, και η ασυδοσία και η ανευθυνότητα και ο λαϊκισμός. Η πρώτη είναι εμφανής και μπορεί ο καθένας να κονταροχτυπηθεί μαζί της. Η δεύτερη υφέρει και ο αγώνας εναντίον της μπορεί να εκληφθεί ως συντηρητισμός και σκοταδισμός. Ο μεγαλύτερος έχθρος της δημοκρατίας είναι η κακώς λειτουργούσα δημοκρατία. Κι αν τα Μ.Μ.Ε. θεωρούνται ασπίδα της δημοκρατίας, μπορεί κάλλιστα να θεωρηθούν και προαγωγοί της δικτατορίας. Το θέμα είναι λεπτό και πολύ επικίνδυνο. Χρειάζεται ικανότητα ισορροπιστή, για να κρατηθούν όσοι εργάζονται στα Μ.Μ.Ε. όρθιοι σε τεντωμένο σχοινί. Όταν μάλιστα, εκτός από τη δική τους αδυναμία, ελλοχεύει η σαγήνη του κέρδους και διακυβεύονται τεράστια οικονομικά συμφέροντα.

Εύκολες λύσεις για τη σωστή λειτουργία των Μ.Μ.Ε. δεν υπάρχουν. Μπορεί, φυσικά, να λέμε πως πρέπει ο πολίτης να θωρακιστεί με τη σωστή παιδεία, έτσι που να αντέχει στα τυχόν δηλητηριώδη βέλη των Μ.Μ.Ε. Όμως, ο πολίτης διαμορφώνεται, εξ απαλών ονύχων, απ' αυτά. Το παιχνίδι είναι χαμένο από την αρχή. Ίσως ίσως κάποια αποτελέσματα να φέρουν οι συντονισμένες προσπάθειες των πνευματικών και πολιτικών ανθρώπων, που πρέπει να κινηθούν προς δυο κατευθύνσεις: στη διαφώτιση του κοινού και στην επάνδρωση των Μ.Μ.Ε. Προσπάθειες και οι δυο πολύ δύσκολες σε μια κοινωνία που καταναλώνει άπληστα κάθε είδος προσφερόμενο. Και ό,τι προσφέρεται από τα Μ.Μ.Ε. είναι κατ' εξοχήν καταναλώσιμο και όσο πιο εύπεπτο και φανταχτερό είναι, τόσο πιο εύκολα γίνεται αποδεκτό. Οι καιροί για όλο τον κόσμο, και ιδιαίτερα για τον τόπο μας, είναι πολύ δύσκολοι.

Κυριάκος Πλησής
(από περιοδικό)

Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας (1906-1994). Το εργαστήρι, 1960. Λάδι σε μουσαμά (130εκ. X 162εκ.).

12. Με ποιους τρόπους αναπτύσσονται οι παράγραφοι που ακολουθούν;

1) Τα τελευταία είκοσι χρόνια η αυτοματοποίηση έδειξε πως είναι ικανή να επιτελέσει κάθε παραγωγικό έργο. Όχι μόνο κάνει σχετικά απλές δουλειές, όπως η κατασκευή τμημάτων αυτοκινήτων ή ψυγείων, αλλά στοιχειοθετεί εφημερίδες, οδηγεί αυτόματα τα τρένα σύμφωνα με προκαθορισμένο πρόγραμμα και εξορύσσει το κάρβουνο που μας χρειάζεται. Άρχισε μάλιστα τελευταία να μας οργώνει τα χωράφια και να θερίζει τις σοδειές. Μπορεί να μην απέχει πολύ η μέρα που ουσιαστικά όλα τα αγαθά που χρειαζόμαστε θα κατασκευάζονται σε αυτόματα εργοστάσια χωρίς βοήθεια χειριστών μηχανημάτων και που οι άνθρωποι θα είναι αναγκαίοι –όσον αφορά την παραγωγή– μόνο για τη λήψη διευθυντικών αποφάσεων και για το σχεδιασμό και τη συντήρηση των αυτόματων μηχανών.

Ν. Γρηγοριάδης

2) Αποτέλεσμα της ανισοτιμίας ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα είναι η σύγκρουση του αντρώγου, η οποία φέρνει την κρίση στο γάμο και τη δυσαρμονία στις προσωπικές σχέσεις των μελών της οικογένειας. Οι διαμάχες και οι ανταγωνισμοί που ακολουθούν αποξενώνουν τους συζύγους μεταξύ τους και διαμορφώνουν τα παιδιά τους σε αντικοινωνικά άτομα και ανήλικους επαναστάτες. Όταν η σχέση στην οικογένεια είναι ανταγωνιστική και όχι συνεργατική, ο στόχος είναι όχι η σύνθεση των αντίθετων απόψεων για τη συνοχή της οικογένειας, αλλά η επιβολή της μιας και μόνης άποψης και η προσπάθεια να υποκύψει ο άλλος.

Γ. Σκληρός

3) Η βία δεν είναι αποκλειστικό φαινόμενο της εποχής μας, όπως θέλουν να την παρουσιάσουν τα μέσα πληροφόρησης, οι ειδήμονες και οι πολιτικοί. Υπήρχε πάντα και με διάφορες μορφές, εκδηλώσεις και αιτιολογίες. Το κύριο στοιχείο της είναι η επιθετικότητα, που εξασφαλίζει στον άνθρωπο τη δύναμη για επιβίωση, ενώ σημαντικότερος φορέας της ήταν ανέκαθεν το κράτος, που στήριζε και στηρίζει την ύπαρξή του και στο φόβο και τον καταναγκασμό. Από την άλλη μεριά, στο παρελθόν οι πράξεις βίας δε γίνονταν ευρύτερα γνωστές, ενώ σήμερα, που υπάρχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μεταβιβάζονται ταχύτατα απ' άκρη σ' άκρη του πλανήτη πρώτα σαν είδηση και ύστερα σαν μίμηση· πολύ συχνά μάλιστα διογκώνονται, διαστρέφονται ή ακόμη εξιδανικεύονται χάρη στις τηλεοπτικές σειρές και τις ταινίες, με τις γνωστές επιπτώσεις, κυρίως στα παιδιά.

Γ. Μανωλίδης

4) Με τον όρο εργασία ονομάζουμε τη σκόπιμη σωματική και πνευματική απασχόληση του ανθρώπου που αποβλέπει σε παραγωγικό σκοπό. Όλα τα καταναλωτικά αγαθά είναι προϊόντα της φύσεως και της εργασίας του ανθρώπου. Η εργασία ανάλογα με το πολιτιστικό επίπεδο και το κοινωνικό – οικονομικό σύστημα που επικρατεί έχει διάφορες μορφές. Στις πρωτόγονες κοινωνίες εργασία ήταν η άμεση εξεύρεση των απαραίτητων για τη διατήρηση στη ζωή, ενώ στην κλειστή οικονομία καθένας κάνει όλες τις εργασίες μόνος του ή με τη βοήθεια της οικογένειάς του. Ακόμα και σήμερα η αγροτική οικογένεια μπορεί να έχει αυτή τη μορφή.

ΚΕΜΕ, οδηγίες για την εφαρμογή του ΣΕΠ

5) Πρώτα απ' όλα ας προσπαθήσουμε να περιγράψουμε συνοπτικά το Διαδίκτυο και ειδικότερα τον παγκόσμιο ιστό (Web) με μια αναλογία. Ας φανταστούμε τον κυβερνοχώρο ως μια τεράστια έκθεση. Ο κάθε «εκθέτης» δημιουργεί το δικό του περίπτερο (site) που καταχωρείται σε μία διεύθυνση (www.address). Ο χρήστης του διαδικτύου, μέσα από τους τηλεπικοινωνιακούς διαδρόμους που δημιούργησε η σύζευξη τηλεφώνου–υπολογιστή, επισκέπτεται αυτήν την άυλη, διαρκή και παγκόσμια ψηφιακή έκθεση. Πέραν από διάφορα sites, επικοινωνεί με τον «εκθέτη», και βεβαίως μπορεί να πάρει («κατεβάσει») πληροφοριακό υλικό. Αρκεί να έχει εξασφαλίσει την είσοδό του μέσω ενός προμηθευτή (provider) σύνδεσης στο Διαδίκτυο.

Le Monde diplomatique

6) Είναι γεγονός ότι ο Έλληνας δε διαβάζει. Δεν αγαπά το βιβλίο και τη μελέτη. Γιατί όμως; Κληρονομικά βάρη και φυλετικός χαρακτήρας; Μα τότε θα 'πρεπε μάλλον το αντίθετο να συμβαίνει!... Η εθνική κληρονομιά του Έλληνα είναι βαθιά πνευματική. Τότε; Πρέπει να παραδεχτούμε πως ο άνθρωπος δε γεννιέται αγκαλιά με το βιβλίο, του μαθαίνουν να το αγαπάει. Είναι θέμα γενικότερης παιδείας, που ξεκινάει βέβαια από την εκπαίδευση, από τα σχολεία όλων των βαθμίδων. Και εκεί φαίνεται πως υστερούμε. Γιατί εμείς από τα σχολεία βγάζουμε ανθρώπους που ακούν για βιβλίο, ακούν για μελέτη και το «βάζουν στα πόδια»! Κακογραμμένα βιβλία και μέθοδοι σκουριασμένες απωθούν τους νέους από το βιβλίο και την ευπρόσδεκτη και γόνιμη γνώση. Εκπαίδευση που βασίζεται στη μηχανική πρόσληψη γνώσεων, στην ψυχρή χρησιμοθηρία, στη «δια παντός μέσου» βαθμοθηρία, στη στείρα αποστήθιση, δημιουργεί στη συνέχεια απέχθεια για το βιβλίο, το σχολείο, τη μάθηση. Το «πρόβλημα του μαθήματος της έκθεσης» δεν είναι άσχετο με όλη αυτήν την κακή εκπαίδευση. Κακές επιδόσεις στην έκθεση δε σημαίνουν τίποτε άλλο από κακές σχέσεις με το βιβλίο γενικά.

(από τον ημερήσιο Τύπο)

7) Αυτή τη διαδικασία με την οποία ένα άτομο μαθαίνει και υιοθετεί τα σχήματα συμπεριφοράς και τους κανόνες που θεωρούνται κατάλληλοι για το κοινωνικό του περιβάλλον την ονομάζουμε κοινωνικοποίηση. Από την άποψη της κοινωνίας, η κοινωνικοποίηση είναι ένας τρόπος με τον οποίο μεταδίδεται η κουλτούρα και το άτομο προσαρμόζεται σ' έναν οργανωμένο τρόπο ζωής. Από την άποψη του ατόμου, η κοινωνικοποίηση είναι μια πραγματοποίηση των δυνατοτήτων του, ένας τρόπος που «ανθρωποποιεί» το βιολογικό οργανισμό του και τον μεταμορφώνει σε ένα «εγώ» με μια αίσθηση ταυτότητας. Έτσι, η κοινωνικοποίηση καθορίζει τη συμπεριφορά του ατόμου, είναι ένα μέσο με το οποίο η κοινωνία ασκεί έλεγχο στο άτομο, αλλά αποτελεί και την απαραίτητη συνθήκη για την ανάπτυξη της ατομικότητας.

Γ. Μανωλίδης

8) Η διαφήμιση επιδρά αρνητικά και στην ωρίμανση της συνείδησης του καταναλωτή. Οδηγεί στην άμβλυνση της επίγνωσης της θέσης που αυτός κατέχει στο συγκεκριμένο σύστημα παραγωγής. Αναπτύσσει τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός τεχνητού κλίματος ευφορίας, μικρής διάρκειας, αλλά επαναλαμβανόμενου, μέσα από την ατέλειωτη ποικιλία των διαφημιζόμενων προϊόντων, που υπόσχονται «ότι θα γίνει κάποιος» που δεν πρόκειται να γίνει. Οι ψυχολογικές διακυμάνσεις και η κούραση από την προσπάθεια που δεν ολοκληρώνεται αφήνουν ορατά ίχνη στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Η κατάσταση αυτή βρίσκει έκφραση και στο θεωρητικό επίπεδο, όπου γίνονται απόπειρες για την αφομοίωση απόψεων, όπως ότι δεν υπάρχουν τάξεις και κοινωνικά στρώματα ή ότι η ουσία των τάξεων είναι ψυχολογική. Η λογική κατάληξη είναι ότι όλοι οι καταναλωτές απολαμβάνουν το ίδιο περίπου επίπεδο ζωής και είναι άτομα που ανήκουν σε μια μεγάλη «μεσαία τάξη». Για να θεμελιωθούν τέτοιες απόψεις, τα όρια ανάμεσα στο πραγματικό και στο φανταστικό πρέπει να γίνονται ασαφή. Στην κατεύθυνση αυτή βοηθά σημαντικά και η διαφήμιση [...]

Γ.Χ. Ζώτος

9) Επιβάλλεται, φυσικά, η διάκριση μεταξύ πληροφοριών αναγκαίων αφενός για τη δημόσια λειτουργία (όπως στοιχεία για την ταυτότητα των πολιτών, για το εισόδημα και τις φορολογικές τους υποχρεώσεις ή για ορισμένες διασφαλίσεις στις συναλλαγές και για την αποτροπή μονοπωλιακών εκμεταλλεύσεων) και αφετέρου πληροφοριών που αφορούν τα ατομικά δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες του πολίτη. Όσο για τη συγκέντρωση στοιχείων που επιβάλλουν λόγοι εθνικού και δημοκρατικού πολιτικού συμφέροντος, ο βαθμός και οι μέθοδοι ηλεκτρονικής επεξεργασίας των στοιχείων αυτών πρέπει να ορίζονται περιοριστικά με νόμο. Η παρακολούθηση της προσωπικής ζωής ή διαπροσωπικών επικοινωνιών, εφόσον αφορά εξακρίβωση στοιχείων για εγκληματική δραστηριότητα, είναι νοπή μόνο με δικαστικές αποφάσεις. Οι περιπτώσεις αυτές αποτελούν ακραίες εξαιρέσεις του βασικού κανόνα και οι σχετικές ενέργειες πρέπει να υπόκεινται σε αυστηρό έλεγχο.

Ι. Πεσμαζόγλου

14. Να γράψετε μία παράγραφο που θα έχει ως κατακλείδα την εξής πρόταση:

«Από αυτήν την άποψη το κίνημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής δεν μπορεί να διαχωριστεί από το κίνημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Γιάννης Μόραλης (1916-). **Επιθαλάμιο**, Δίπτυχο, 1974. Ακρυλικό σε μουσαμά (106εκ. X 146εκ.).

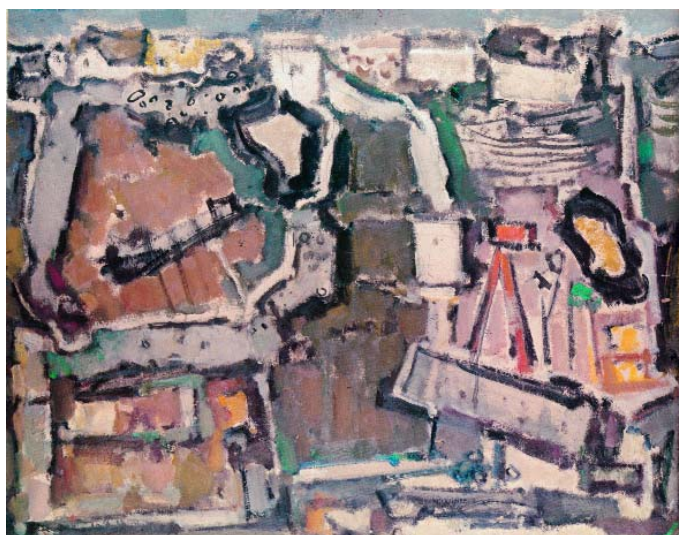
16. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο με θέμα τη βία χρησιμοποιώντας όσο περισσότερες λέξεις ή φράσεις μπορείτε από αυτές που σας δίνονται:

βανδαλισμός, ανισότητα, αναξιοπιστία, καταπίεση, ψυχосύνθεση, επιθετικότητα, αναπαραγωγή βίας, αξίες, κοινωνική αδικία, ιδιοτέλεια, αστικοποίηση, αλλοτρίωση, ανεργία, απανθρωπιά, δυσλειτουργία θεσμών, μιμητισμός, ανεπάρκεια σωφρονιστικού συστήματος, ολοκληρωμένη παιδεία, κοινωνική διαπαιδαγώγηση, πάταξη εγκλήματος, περιστολή της βίας, τέλεση πράξεων βίας, τάση για εύκολο πλουτισμό, ποικίλα συμπλέγματα, πολιτισμός, ενδιαφέροντα

17. Να γράψετε μία παράγραφο στην οποία θα συσχετίζετε νοηματικά τις εξής έννοιες: **ηθικές αξίες, τηλεόραση, σχολείο, οικογένεια.**

18. Ο μικρότερος αδελφός σου θέλει να παρακολουθήσει μία τηλεταινία που ξέρεις ότι περιέχει αρκετές σκηνές βίας. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις, για να τον πείσεις να μην την παρακολουθήσει; Γράψε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).

Πάνης Σπυρόπουλος (1912-), Ξερολιθιές Μικόνου. Λάδι σε χάρνημπορντ (70εκ. X 90εκ.).

19. α) Ξαναπλάσε την πρώτη παράγραφο του κειμένου αρχίζοντας από την κατακλείδα.
 β) Υποστήριξε σε μία παράγραφο αντίθετη ή διαφορετική άποψη από αυτήν που αναπτύσσεται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου.
 γ) Γράψε πάλι την πρώτη παράγραφο του κειμένου σε πιο ήπιο τόνο.
 δ) Γράψε πάλι τη δεύτερη παράγραφο χρησιμοποιώντας λιγότερες λέξεις.

Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι το σημερινό σχολείο – όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σ' ολόκληρο τον κόσμο – είναι καταναλωτικό, αφού καταναλωτική είναι και η κοινωνία την οποία αντιγράφει. Σ' αυτήν καταναλώνονται υλικά κυρίως αγαθά, στο σχολείο καταναλώνονται πνευματικά κυρίως αγαθά – γνώσεις. Γι' αυτό και οι γονείς, πριν ακόμη τα παιδιά τους φοιτήσουν στο σχολείο, από την προσχολική ηλικία κιόλας, αγωνίζονται να τα κάνουν «σοφά». Η ανάγνωση, η μουσική, το μπαλέτο, οι ξένες γλώσσες, τα ποικίλα μαθήματα καθηλώνουν το παιδί στο σπίτι τις ώρες που δεν το περιφέρουν οι γονείς από δάσκαλο σε δάσκαλο και από φροντιστή σε φροντιστή. Μια τυραννία της παιδείας που κορυφώνεται από τον κοινωνικό ανταγωνισμό των σαλονιών, όπου τα παιδιά καταντούν σκεύη ανταγωνιστικά, αφού στο πετσί τους αντανακλούν οι χιμαιρικές φιλοδοξίες ημιμαθών (ωστόσο με οικονομική ευρωστία) γονέων.

Και βέβαια, η τυραννία της παιδείας δεν είναι υπόθεση νεοελληνική. Αποτελεί βαριά προγονική κληρονομιά. Οι ραβδισμοί και τα βασανιστήρια των ελληνόπουλων της Αρχαίας Ελλάδας αποτελούσαν μέρος του μαθήματος. Οι μαθητές αβοήθητοι ουσιαστικά μελετούσαν μέρα και νύχτα (ούτε τα όνειρά τους, λέει ο Λιβάνιος, ήταν ειρηνικά) φωναχτά και προσπαθούσαν να ανακαλύψουν και να κατακτήσουν τους μηχανισμούς της μάθησης κάτω από το ανελέπτο βλέμμα του δασκάλου και με τη διαρκή απειλή των ποικίλων σωματικών ποινών που επινοούσε η φαντασία του. Ήταν κι εκείνη μια άλλη όψη της τυραννίας. Πάντως η τυραννία παραμένει. Ίσως από κάποιες πλευρές η μορφή της σημερινής τυραννίας να είναι πιεστικότερη. Το λυπηρό είναι ότι η σημερινή κοινωνία δεν συνειδητοποίησε ακόμη ότι ο «σοφός» άνθρωπος (homo sapiens) βασίλεψε. Αχρηστεύεται και περιθωριοποιείται κάθε μέρα από τις ίδιες του τις γνώσεις. Το καταναλωτικό σχολείο αργοπεθαίνει, και το να προσποιείται ότι είναι ζωντανό, είπαν, καθόλου δεν το γλιτώνει από τη σήψη που συντελείται κάθε μέρα μπροστά στα μάτια μας. Ζωντανό μπορεί να είναι μόνον ένα δημιουργικό σχολείο. Το κεφάλι του παιδιού δεν είναι δοχείο, για να το γεμίσουμε με γνώσεις. Είναι σπέρτο και φωτιά, για να την ανάψουμε. Το μέλλον – ας το ακούσουν οι γονείς – δεν ανήκει σ' αυτούς που σήμερα φορτώνονται με γνώσεις. Σε λίγο κι αυτές θα έχουν ξεπεραστεί. Το μέλλον ανήκει σ' αυτούς που μαθαίνουν πώς να κατακτούν τη γνώση, πώς να δημιουργούν και πώς να είναι ευτυχισμένοι μέσα στη δημιουργική δράση. Αυτήν την αγωγή της αυτοβουλίας, της κοινωνικότητας, της συμμετοχής, της ενεργοποίησης των μορφωτικών αξιών, της ανύψωσης, της μορφωτικής εργασίας, της φυσικής (και όχι τεχνητής) μάθησης και μύησης, αυτήν την αγωγή που αποτελεί τη *via regia* προς το υπέρτατο αγαθό της παιδείας, την εσωτερική ελευθερία, ποιος γονέας την προσφέρει, ποια κοινωνία και ποιο σχολείο;

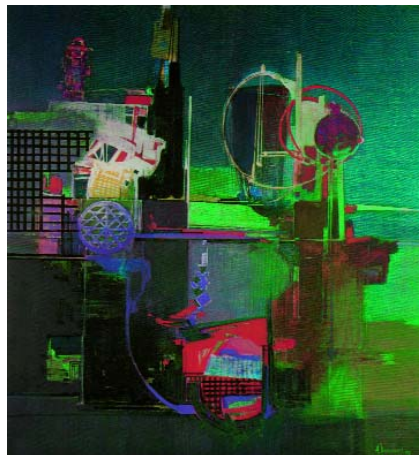
Χρίστος Τσολάκης
 (από εφημερίδα)

92. «Ότι η εποχή μας είναι εποχή του εντυπωσιασμού και της επιφάνειας κάνει την άλλη ματιά – αυτήν που περικλείει το ουσιώδες και μιλά χαμηλόφωνα – όσο ποτέ αναγκαία».

(Γ. Γραμματικάκης)

Αν συμφωνείτε μ' αυτήν την άποψη, να την αναπτύξετε τεκμηριωμένα σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).

Αλέκος Κοντόπουλος (1905-1975). **Σύνθεση**, 1969. Λάδι σε μουσαμά (110εκ. X 100εκ.).

23. «Σήμερα τα βιβλία είναι οι γέροι μας»

(Ουμπέρτο Έκο)

Αναπτύξτε το νόημα αυτής της φράσης σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).

Κωνσταντίνος Μαλέας (1879-1928). Λύρα. Λάδι σε μουσαμά (50εκ. X 54εκ.).

24. Προσπάθησε σε μία παράγραφο να αναλύσεις το βασικότερο λόγο για την τόσο χαμηλή αποδοχή του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας.

Δηλώνουν ικανοποιημένοι από το εκπαιδευτικό σύστημα:

μαθητές 11%, εκπαιδευτικοί 28%, γονείς 19%

(από εφημερίδα)

25. Διοργανώνεται μία συγκέντρωση με μαθητικά αιτήματα. Εκφράζεις στους γονείς σου την επιθυμία σου να συμμετάσχεις, αλλά αυτοί έχουν αντίρρηση. Προσπάθησε (σε μία ή δύο παραγράφους) να τους πείσεις ότι η συμμετοχή σου είναι απαραίτητη.

Γεράσιμος Στέρης (1898-1987)
Σύνθεση (1970-78)
Παστέλ (29εκ. Χ 21εκ.)